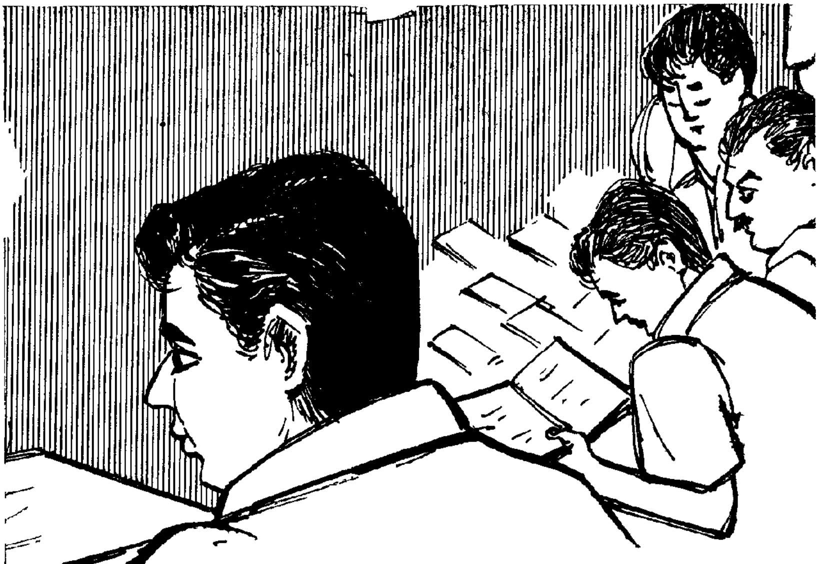

బుచ్చిబాబు

ఈ వృత్తాంతం ఏడెనిమిదేండ్ల క్రితం నాటిది ఇన్నాళ్ళూ వూరుకుని, ఇదంతా ఇప్పుడెందుకు వ్రాయలనిపించిందో నిజానికి నాకే తెలియదు వయస్సు పెరిగిన కొద్దీ మనస్సు వెనకటి మనుషులమీదకీ, స్థలాలమీదకీ పోతూండడం వల్లనా ? సంభవించేప్పుడు, అనుభవానికి స్వరూపం వుండదు అప్పట్లో అందలి ప్రయోజనం మనస్సులో నాటుకోకపోవొచ్చు, కాని కాలం జరిగాక అదే ఒక జ్ఞాపకంగా అవతరించి, ప్రయోజనాల పరిశీలనకి పురిగొల్పొచ్చు అసలీ వృత్తాంతంలో ఏదన్నా ప్రయోజనం వుందా ? లేక ఊరికే, కాలక్షేపానికి, జ్ఞాపకం చేసుకుని, మానసికంగా ఊహలో విశ్రవీగుదామనా, యీ రచన ? 'నిన్ను నువ్వు తెలుసుకో' అని ప్రపంచ తత్వాలు బోధిస్తున్నాయి 'నువ్వు ఫలానా' అని ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్రం గాని, మానసిక శాస్త్రంగాని, యీ నాటివరకూ స్పష్టంగా తేల్చలేకపోయినప్పుడు, నే నెందుకీ వృత్తాంతం వ్రాయదలిచానో కారణాలు తేల్చలేక పోతున్నానంటే, పాఠకుడు క్షమించలేక పోయినా, నన్ను నేను క్షమించుకోగలను

ఏడెనిమిదేండ్ల క్రితం, ఆ ఊళ్ళో దూరపు చుట్టం తాలూకు వారి పెండ్లి

ముఖ్యంగా వెళ్ళవలసిన పెండ్లికాదు ఆ ఊరిప్పుడెల్లా వుందో చూడాలన్నది వొక కారణం నే వెళ్ళడానికి ఆ ఊరిని బాగా ఎరుగుదును నా చిన్నప్పుడు మా నాన్నగారు అక్కడ కొంతకాలం పని చేశారు నా బాల్యం అక్కడ గడిచింది ఆ కాలవగట్టు చెరువులో తామరాకులు, పొలాల్లో గడ్డివాములు, స్కూలు తణిఖీ జరుగుతున్న సందర్భంలో కాల్చిన బాణా సంచా ఫలితంగా తగులబడి మా పిల్ల లందరికీ మహదానందాన్ని సమకూర్చిన పాకలస్కూలు, గుడారం సినిమా, నటీమణుల బృందం వరుసగా నెలరోజులు ఆడిన నాటకాలు, వంతెన దిగువున సోడా కొట్టు, 'చెడుగుడి' ఆడిన కరణంగా రింటి ప్రక్కన బందిల దొడ్డి—ఇవన్నీ మళ్ళా చూడా లనిపించింది

ఈ మారు నే వెళ్ళినప్పుడు ఆ వూరు మారిపోయింది. కొత్త స్కూలు భవనం లేచింది సోడాదుకాణం ఐస్ పార్లరైంది కరణంగా రింటి పక్క బందిల దొడ్డిలో కమ్యూనిటీ హా లవతరించింది చెరువు గట్టున పార్కు, రేడియో సెట్టూ, ప్రక్కన భజన మందిరం, కాలవగట్టున రైస్‌మిల్లు, ఆయిల్ మిల్లు, పుల్లలడిటీ, లారీల ఖార్ఖానా, కొత్త సినిమాహాలు, ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు,— వీటితో బాగా మారిపోయి, నగ్నంగా వున్న ఆ ఊరు దుస్తులు ధరించు కున్నట్లుగా వుంది—సగం కట్టిన దుస్తులు

పెండ్లి హడావిడి అయ్యాక, సాయంత్రం అల్లా షికారుకి బైలుదేరి నప్పుడు, ఆ ఊళ్ళో మరొక విశేషం గమనించాను — పేవ్‌మెంటు మీద పాత పుస్తకాల అమ్మకం ఈ పాతపుస్తకాల దుకాణాలు నాగరికత వేసే నిచ్చెనలో చివరిమెట్టు ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు, డవాళీ బంట్రోతులు, పిండిమరలు, లారీలు, సినిమాహాలు, కాఫీహోటలు, ఫ్యాన్సీసామానుకొట్టు, కార్మాగారాలు,— ఇవన్నీ బస్తీలనుండి దిగుమతీ అయిన పారిశ్రామిక నాగరికతా చిహ్నాలైనా పాతపుస్తకాల షాపుతోగాని, ఆ నాగరి కతకి హృదయం సమకూరదు—అదెంత కుళ్ళిన, మాసిన, చిరిగిన హృదయం అయినా సరే బొంబాయి, కలకత్తా, లండన్, న్యూయార్క్, పారిస్ నగరాల ఆయువు పట్టుట పాత పుస్తకాల షాపులు సాహితీ సమాజాల బహూకృతుల నందు కున్న ఉత్తమ గ్రంథాలన్నీ వీటిల్లోకి చేరుకుంటాయిట పదిపుటల గీతికా సంపుటి ఎ—లక్ష కాపీలు ప్రచురించి, అవి అమ్ముడవక, ఆరో అంతస్థు మీదినుంచి దూకి ఆత్మహత్యకి తలపడిన ప్రచురణ కర్తకి, యీ షాపులు శరణ్యం ఇస్తాయి సాహిత్య రంగంలో ప్రతిష్ఠ, పలుకుబడి, స్థానం, నిర్ణయించడానికి, పాతపుస్తకాల దుకాణం సూదంటురాళ్ళు పేవ్‌మెంట్

మీది దుకాణం దగ్గరకు. వొక గ్రంథం చేరిందంటే, ఆ గ్రంథం రచయిత సాహిత్య జీవనం పరిసమాప్తమైందని భావించవొచ్చునట చిత్రం. పేవ్‌మెంట్ షాపుల్లోకి వొక పుస్తకం వొచ్చిందంటే, దాన్ని వ్రాసి నాయన పరపతి హెచ్చినట్టుకూడ భావించవొచ్చునట ఈ తికమకలు, తఫిసీళ్ళు నాకర్థం కావు ఈ సెకండ్ హాండ్ పుస్తకాలు ఎవరు, ఎందుకు, ఎట్లా అమ్ముతారో నాకు తెలియదు ఎవరు, ఎందుకు, ఎట్లాకొని వ్యాపారం సాగించి, అంతర్జాతీయ పుస్తక వ్యాపార రంగంలో ప్రముఖ వ్యక్తులుగా చలమణీ అవుతారో నాకు తెలియదు కాని, మేధావులు, ప్రముఖ వ్యక్తులు, ఏ పనిమీద ఏ పెద్దపట్నం సందర్శించినా, వొచ్చేముందు, సెకండ్ హాండ్ పుస్తకాల షాపు దర్శించకుండా మాత్రం రారుట కొత్త పుస్తకాలషాపులు ఎన్నో వుండగా, పాత షాపులకెందుకు వెళ్ళాల్సి వొస్తుందో, పుస్తక ప్రియులు చెప్పగా విన్నాను ఇతరత్రా దొరకనివీ, అపూర్వమైనవీ, ఎన్నాళ్ళనుంచో నువ్వు కావా లనుకుంటున్నవీ, అప్రయత్నంగా, యీ షాపుల్లో దొరుకుతా యేమో చూద్దామనే, యీ పెద్దలందరూ, వాట్లమీదికి ఎగబడ్డంఅట

ఆ వూళ్ళో రోడ్డుప్రక్కన చాపమీద పరిచిన పాతపుస్తకాల వ్యాపారసంస్థను చూసి ఆశ్చర్యపడ్డాను ఆ వూళ్ళో పుస్తకాలమాట అటుంచి, పత్రికే కొని చదివే వారు లేరనుకున్నానుగదా —యింక యీ పాత పుస్తకాలను కొనేటందు కెవరుంటారు ? స్కూలు, కాలేజీ విద్యార్థులు, 'టెక్స్ట్ బుక్కులు' ఎల్లానూ కొత్తవి పైనుంచి తెప్పించుకుంటారుగా ? ఈ ఊళ్ళో ఈ పేవ్‌మెంటుమీద పాత పుస్తకాల ప్రదర్శన ఆవశ్యకత ఏమిటి అని ప్రశ్నించుకుంటూ అక్కడికి చేరాను

పుస్తకాలు ఈతాకుల చాపమీద పరిచి వున్నాయి మధ్యన వొక గల్లా పెట్టి లాంటిది వుంది, గజందూరంలో ఎలెక్ట్రిక్ దీప స్తంభం—మకిచేసిన వొక గొడుగు—మిగతావి పాత పుస్తకాలు అవన్నీ నిజంగా పాత పుస్తకాలే పాతవేకాదు, ప్రాచీనమైనవి కూడా అన్నీ తెనుగు గ్రంథాలే కొన్నింటికి అట్టలే లేవు — పమిటకొంగులేని చీరలా, కొన్నింటికి మధ్య కుట్టిన కంతలుతప్ప, దారంలేదు కొన్ని తుదిమొదళ్ళులేని, పుస్తక కళేబరాలు, కొన్నింటి పుటలు, కదిపితే పొడుంగా విడిపోతున్నాయి కొన్నింటిలో అచ్చు కనిపించడం లేదు, మరి కొన్ని లెదర్ బైండింగ్‌లోవున్నా — యమధర్మరాజు చర్మంలా—వాటి లోపల పుటల్లో సాలీళ్లు, బొజ్జింకలు నెమలీకలు, ఈగలు, దోమలు, — వీటి కళేబరాలు, పురావస్తు పరిశోధకుడికి పిచ్చెత్తించేవిగా వున్నాయి ఎండకి ఎండి, వానకి తడిసి, కొనవూపిరితో పడివున్నాయి చాలా పుస్త

కాలు అక్కడవున్న కొన్ని పుస్తకాల పేర్లు — 'ముకుంద విలాసం', కస్తూరి రంగకవి 'సాంబ నిఘంటువు', బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులుగారి 'ప్రసన్న పారిజాతం', 'అలఘు కౌముది' — అందమైనపేరు — మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారి 'ఉత్తరరామ చరిత్ర' ఆ పెద్ద పుస్తకంక్రింద కన్నుమీటుతున్నది దాసు శ్రీరామ పండితులవారి 'తెలుగునాడు' అన్న కావ్యం పుటలుతిప్పి చూశాను బ్రాహ్మణ శాఖలు మాట్లాడే వ్యవహారికొన్ని అనుకరిస్తూ 'అష్షే' 'సూస్సివషే' 'బలే చౌడషే కాదషే' లాంటి ఉదాహరణ లున్నట్లు ఇప్పటికీ జ్ఞాపకమే

ఆంగ్లకవి విలియమ్ కూపర్ రచించిన జాన్ గిల్పిన్ అను హాస్యకావ్యానికి 'దుర్మార్గ చరిత్రము' అన్న తెలుగు అనుసరణ నన్నాకర్షించిన మరో పుస్తకం దొల్తాబాదు హనుమాయమ్మగారి 'మన్వంతరము', గంగతపల్లె శంకరరావుగారి 'భారత సారము' అను గద్యము, గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు అబ్రహామ్ లింకన్‌గూర్చి వ్రాసిన 'విస్మృత రాజకవి' అను గ్రంథం, 'వైశాఖ' పత్రికలు — బైండుచేసిన సంపుటాలు, అవటపల్లి నారాయణరావుగారి 'విశాలాంధ్రము' — సీరము సుభద్రమ్మగారి నవల 'జాగిలం' ఇంకా 'త్రిపురాంతక శతకం', 'కాశీమజిలీలు', మూడవ భాగం — నాకు జ్ఞాపకం వున్నంతవరకూ ఇట్లాంటివి అక్కడున్న పాతపుస్తకాలు అవన్నీ యాభై అరవై ఏండ్లనాటి పుస్తకాలు వాటినిగురించి నాకేమీ తెలియదు వాటిల్లో దేన్నీ నా జీవితంలో చదవను కాని అవి వున్నాయని తెలుసుకుని, వాటి వెనకవున్న తెలుగు సాహితీ సంప్రదాయాన్ని తల్చుకుని ఆనాటి రచయితల్ని అభినందించకుండా వుండలేను ఎన్నో చెత్తపుస్తకాలు వొస్తేనేగాని, వొక మంచి పుస్తకం రాదంటారు సమకాలిక గ్రంథాల విలువల పరిశీలనకి అవి గీటురాయి కాని వాటిని చెత్తపుస్తకాలు అనడానికికూడా నాకు అర్హతలేదేమో ఆ పుస్తకాలలో వొస్తువుమీద, అవి వ్రాసిన వారిమీదా మనస్సుపోవ నారంభించింది ప్రస్తుతాన్నుండి, వెనకటి రోజులకు పారిపోవా లనిపించింది నాకా వూళ్లో కార్మాగారాలు, విద్యుత్ దీపాలు, మరలు, లారీలు, సిమెంట్ కట్టడాలు నచ్చలేదు బాల్యంలో నే ఎరుగున్న చెరువులో తామరాకులు, కాలవలో గేదెలని కడుగుతూ, గేదెపై స్వారిచేస్తూ పాడుకుంటున్న పశువుల కాపరీ, శ్రీరామనవమినాడు పందిట్లో హరికథలూ, మర్రిచెట్టుకింద పల్చటి చందమామ ఆకులమధ్య కనబడుతూ, ఇలాయిబుడ్ల వెలుగులో ప్రాణాలుతోడే వూపుతో సాగే గొల్లసుద్దులూ, చల్లటి పూరిపాకలు, తరవాణి కుండలూ, చెట్లనీడలో పొడుం పీలుస్తూ పెద్దల చదరంగపుఎత్తులూ — నా కవే

"నేను కొనను! డిజైన్ చూస్తాను"

ఇష్టం ఆ జీవితం ఆ పుస్తకాల్లో వుంది పాత పత్రికల సంపుటాల్లో గోదావరిమీద వంతెనవేయడం, మొదటిరైలు వెళ్లడం, వార్త చూశాను గతానికీ నాకూ లంకె ఆ నాటి పుస్తకాలు, పత్రికలు

ఆ సాయంత్రం నా జేబులో డబ్బు లేదు తరవాత వొచ్చి కొనాలనుకుని, ఏయే పుస్తకాలు కొనాలో వొక లిస్టు తయారు చేసుకుంటుండగా అలజడైంది, ఆయనొచ్చాడు కొట్టాయన కాబోలు ధోవతి చొక్కా, పైన తుండుగుడ్డ, చామనచాయ, చదరంగా కనబడే నిండైన మొహం, పలకరిస్తున్నట్లు కనబడే కళ్లు, దట్టమైన కనుబొమ్మలు, తాంబూలానికి డాగైన పళ్ళవరస, – మధ్య పాపిడి క్రాపింగ్ మినహా, ఊహలో నిలిచిపొయ్యే ప్రత్యేకత ఏమిలేదు మధ్య పాపిడి, ఇరుప్రక్కలా, కాడిలలా వ్రేళ్లాడిన పొడుగాటి క్రాపింగ్, ఈ శతాబ్ది ప్రారంభంలో చిత్రకారుడు అలవరచుకున్న పద్ధతినికి జ్ఞప్తికితెస్తాయి అందుకే అతనిరూపు నా ఊహలో నిలిచిపోయింది వయస్సు నలభైలోపే ననుకున్నా

"ఇది చూశారా?" అంటూ నా ముందుకి వొక పుస్తకాన్ని తోశాడు లేదన్నట్లు తలపంకించి, పుటలు తిరగెయ్యడం మొదలెట్టాను ఒకదానిపేరు 'బాలవితంతువిలాపము' గ్రంధకర్త మంగిపూడి వేంకటశర్మ దాని క్రింద ఆ గ్రంధకర్తదే 'నిరుద్ధ

భారతం' అన్న మరో పుస్తకం కనిపించింది గాంధీగారి హరిజన పత్రిక వ్యాసాల ధోరణిలో సాగిన రచన అది ఉపోద్ఘాతంలో ఆయన్ని సమాజం వెలివేసిన వుదంతం వుంది ఆయన గొప్ప సంస్కర్తట పుటలు ముందుకి తిప్పి వొక దానిమీద వేలు మోపి, చదవండి' అన్నాడు కొట్టాయన అదొక పద్యం - నా కా పద్యం ఇప్పుడు జ్ఞాపకం లేదుకాని, "- వొస్తువు లన్నీ పోతే వస్తుండ వొచ్చు కాని ప్రాణ సమానమైన పుస్తకం తడిసి పోతే ఎవడు సహించగలడు?" అన్న అర్థం సూచించే పద్యమది ఈ పుస్తకం ఒకటి కొందా మనుకున్నాను

"చూస్తూ వుండండి" అని ఆయన లేచాడు "మళ్లా వొస్తా" అని గొణుగుతూ ఇంకా పుస్తకాలు చూడ్డంలో నిమగ్నుణ్ణి అయ్యాను 'కాశీమజిలీలు' కొనాలనిపించింది చార్లెస్ లాంబో ఎవరో వొకాయన క్రొత్త పుస్తకం బైటకొచ్చిందని వినగానే, వెళ్ళి పాత పుస్తకం చదువుకుంటానన్న సంగతి జ్ఞాపకం వొచ్చింది నా కప్పట్లో అల్లా గనిపించింది

పుస్తకాల సంఖ్య పెరిగిపోతూంది ఏది మంచిదో ఏది చదవనక్కర్లేదో ఎవరూ చెప్పరు వీటిని అరికట్టడానికి పూనుకోవాలని,'నార్ ఉడ్' అనే ఆయన వ్యాసం వ్రాశాడు ఆంగ్లంలో మనం కూడా అట్లాంటి ఉద్యమాన్ని లేవదీసి, గీత పై వ్యాఖ్యలు, సంస్కృత నాటకాల అనుసరణలు - నన్నయ రచనలో అరసున్న గూర్చిన విమర్శలు, ఇట్లాంటివి-కొంత కాలం నిలిపివేసే మార్గాలు ఆలోచిస్తే బావుండు ననుకొన్నాను కాని ఈ విషయం బహిరంగంగా చెప్పే ధైర్యం లేదు నాకు అల్లాంటి సూచనకు వెలేస్తారు, తంతారు, జైల్లో పెడతారు - మధ్య నాకెందుకు! తప్పకుండా కొనాలనుకున్న మరొక పుస్తకం బ్రౌన్ దొరగారు ఆంగ్లంలో వ్రాసిన వేమనశతకం దాని ధర ఎంత ఉంటుందో! అడగాలని అటూ ఇటూ చూశాను ఎవ్వరూ కనపడలేదు ఆ కొట్టాయన మధ్యలో ఇట్లా వెళ్ళిపోతే, జనం చూడ్డానికొచ్చి పుస్తకాలని అపహరిస్తే ఏంగాను? ఆ పుస్తకాలని కొనకపోవడం సరిగదా, అపహరించరని కూడా ఆయనకి తెలుసుకాబోలు!

బ్రౌన్‌దొరగారి వేమన శతకం వైపుకి లాగుతోంది మనస్సు

"ఇదెంతండీ" అన్నాను అప్రయత్నంగా

"చివరలో వుంటుంది చూడండి" అన్న సమాధానం వినిపించింది అది స్త్రీకంఠం పైకి చూశాను ఒకామె పెట్టెప్రక్కన కూర్చుని, సంచీలోంచి మరికొన్ని పుస్తకాలు పైకితీసి, చాపమీద అమరుస్తోంది ఎక్కడనుండి వొచ్చిందో అస్తమిస్తూవున్న సూర్యుడి కిరణం ఆమె మొహాన్ని వెలిగించింది, తీక్షణానికి తట్టుకోలేక, ఆమె కళ్ళు చిట్లిస్తోంది

అది చూసి నే నేమనుకుంటానో అని సిగ్గు ప్రకటిస్తూంది సిగ్గంతా ఆమె అధరాలు బిగబట్టడంలో వుంది విడినప్పుడు పళ్ళ వరస తళుక్కుమంది. ఘోషాణంలోకి బ్యాటరీలైటేసి పెల్లగించిన వజ్రాల హారంలాగ మనిషి ఎరుపుకాదు వెడల్పుకి బదులు. పొడుగ్గా సాగిన కళ్ళు కిరణం తాకిడికి ముంగురుల నీడలుపడి, మరింత దట్టంగా కనిపించే తలకట్టు, తెలుపుమీద పచ్చ పువ్వులచీర - కొంగు గాలికి తొలిగిన వక్షంపైన నా తల నీడ పడింది ఆమెవయస్సు పాతిక - ముప్పై లోపు అనుకున్నాను కాస్త కంగారు పడ్డాను తల దించేసి పుస్తకాలు చూస్తున్నాగాని, అక్షరాలు సరిగ్గా కనబడ్డంలేదు మనస్సెల్లాగో అయిపోయింది ఆమెకేసి మళ్ళా చూడాలనిపించింది ఏదో ఆకర్షణవుంది-ఎక్కడో తెలియదు మనిషినలుపే – విశేషం ఏమీలేదు - కాని ముఖంలో వివిధ భాగాల కూర్పు, అమరికలో వొక క్రమం, లయ, నాజూకు, వున్నా యనిపించింది ఈ రకం అమరిక మామూలుగా అందరినీ ఆకర్షించదు - కొత్తమొహాలకోసం బైలుదేరిన ఏ వొకరిద్దరు ఫిలిం డైరెక్టర్లనో తప్ప ఆమెది అట్లాంటి అందం – తెర మీదా ఫొటోలోనూ, తైలవర్ణ చిత్రంలోనూ, నల్లరాతి శిల్పంలోనూ బైటపడి, నిలబడి చూసేటట్టుచేసే వొక ప్రత్యేక కూర్పుగల మొహమేమో

"లేదా ?" అంది

ఉన్నదన్నట్లు తల వూపాను ఆ పుస్తకంవెనక 'వంద' అంకె వేసుంది. వంద రూపాయలా దానివెల ? వంద నయా పైసలా ? అడగడానికి సిగ్గేసింది. అసలు నాకు స్త్రీతో బేరమాడ్డం చేతకాదు వాళ్ళెంత చెబితే అంతా చెల్లించి, కొన్న వస్తువుని దుకాణంలో దిగవిడిచి పారిపొయ్యే బాపతునేను అర్థంలేకుండా ఏవో పుస్తకాలు తిరగేస్తున్నాను 'కర్మదేవి,' 'పుష్పవేణి' అనే నాటకాలు మంగిపూడాయనవి. 'రూపవతి' అనేది అట్లూరి వెంకటసీతమ్మ గారి నవల వెనకటావిడ వ్రాసిన ఆ నవల ఎల్లావుందో కొని చదవాలనిపించింది వెలకోసం ముందు, వెనకచూశాను ఎక్కడా కనబడలేదు ఎందుకో ఆమెను అడగలేకపొయ్యాను కిరణంకదిలి ఊదారంగులో కరిగిపోతూంది విద్యుత్ దీపం వెలిగింది జనం ఒత్తిడి వెన్నువెనక స్ఫురిస్తోంది కొందరు మూగారు, పుస్తకాలుచూడ్డానికి అడిగెయ్యనా ? వందరూపాయలు పెట్టి పుస్తకం నేనెప్పుడూ కొనలేను పాశ్చాత్య దేశాలనుండి వొచ్చిన ఏ పరిశోధకుడో, పండితుడో కొనగల పుస్తకాన్ని, మనవాళ్ళలో ఎవరైనా "ఊరికే దగ్గర వుండనివ్వండి, ఈ పుస్తకమూ, ఈ వందరూపాయలూ" అని చేతిలో పెడితే, ఇందులో ఏదో కుట్రవుందని నాకొద్దు బాబూ, అని

తిరస్కరించి పారిపొయ్యే మనం — వంద రూపాయల పుస్తకమే! సీతమ్మ గారి 'రూపవతి' వెలెంతో — తెగించి అడిగెయ్యాలి తల పైకెత్తి చూశాను ఆమె అటు తిరిగి ఏవో సర్దుతూంది ఏమనాలి? "ఇదుగో ఇటు చూడండి" అని పిలవాలా? స్త్రీని 'అండి' అనగానే ఆమెని అగౌరవ పరచడం అవుతుందా! అట్లాగంటే 'ఏమిటండీ అంత పెద్ద దాన్నిటండీ' అని తిప్పికొడుతుందా! సకిలించడం, దగ్గడం లాంటివి చేశాను. వెనక్కి తిరిగి, మరికొన్ని కొత్త పుస్తకాలు సర్దుతోంది వాటిల్లో ఈ నాడు సాహిత్యరంగంలో పేరుపడ్డ రచయితల గ్రంథాలున్నాయి — కథలు, నవలలు, వ్యాసాలు, ఖండకావ్యాలు వారి గ్రంథాలు పాత పుస్తకాల షాపులోకి చేరుకున్నాయంటే, వారిపట్ల ఇదివరలోవున్న అభిమానం కాస్త సన్నగిల్లుతుందేమో అభివందనాలతో గ్రంధకర్త మిత్రుడికి తన పుస్తకం కానుకగా యిస్తే, దాన్ని చదివారో లేదో తెలియదుగాని, పాత పుస్తకాల వ్యాపారి కమ్మి సొమ్ము చేసుకుంటున్నారనుకోవల్సివొస్తుంది బెర్నార్డుషా 'అభినందనలతో' స్నేహితుడి కిచ్చిన తన పుస్తకం పాత పుస్తకాల కొట్టులోకి చేరితే, దాన్ని కొని, 'తిరిగి అభినందనలతో' అని వ్రాసి మళ్లా ఆ స్నేహితుడికే పంపాడుట!

ఇప్పుడు పేర్చినవాటిల్లో కొన్ని పాత ఇంగ్లీషు పుస్తకాలుకూడా వున్నాయి మేరీ కోరెల్లీ, హాల్‌కెయిన్ రేనాల్డ్స్ గార్ల నవలలు, ఎడ్గార్‌వాలెస్ భీభత్స కథలు, జంతుశాస్త్రానికి సంబంధించిన శాస్త్ర గ్రంథాలు, ఎడిసన్ స్పెక్టేటర్ వ్యాస సంపుటాలు, — మొదలైనవికూడా వున్నాయి మరో పుస్తకం సంచీలోంచి తీసి కర్రపెట్టె మూత తీసి, లోపల వుంచింది ఆమె అదేమిటని తొంగి చూశాను అది బాగా కొత్తగా కనబడుతున్న పుస్తకం

"చూడొచ్చా?" అన్నాను

నవ్వుతూ తీసి ఇచ్చింది

"ఇది అమ్మర్లెండి" అంది ఆమె

అది కొత్త పుస్తకం 'నగుమోము' అన్న పేరుతో — ఖండకావ్య సంపుటి ఇరవై పేజీ లుంటుందేమో వెలలేదు అంకితంమటుకు 'ఆమెకే' అని వుంది. కవిపేరు 'నాస్వామి', లోపలి గేయాలు సుళువుగానే వున్నాయి అదొక ప్రేమ గాథ అతడు ఆమెను ప్రేమిస్తాడు. పెండ్లి చేసుకుంటాడు చేసుకున్నాక వారి ప్రేమపెరిగి వర్ధిల్లుతుంది ఆమెది ఎప్పుడూ నగుమోము ఆ మోము కన లేకుండా వొక్క రోజు గడవదు అల్లాంటి ఇతివృత్తంగల కావ్యం అది అంతమటుకే జ్ఞాపకం కూడా ఇతివృత్తం నూతనమైందేనని వొప్పుకోవాలి మామూలుగా ప్రేమ భగ్నమైనప్పుడే కవి కలంపడతాడు ఇందులో అల్లాకాక,

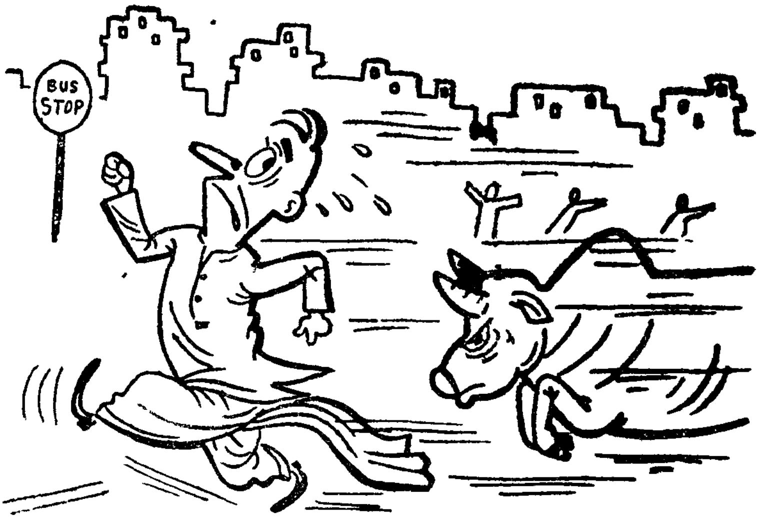

"నేను కాంగ్రెసు - నేను కాంగ్రెసు"

ప్రేయసి భార్యకావడం, భార్యయికూడా ప్రేయసిగా వర్ధిల్లడం విశేషం అసలు ప్రేయసి భార్య అయిందని తెలుసుకోగానే, పాఠకుడు ఆ పుస్తకాన్ని చదవక విడిచెయ్యడమే కాకుండా, ఆ విధంగా దగాపోయినందుకు కోపగించి చించేస్తాడుకూడా—పాత పుస్తకాల షాపంటూ లేకపోతే

కాని ఆ కావ్యం అమ్మకానికి లేదు ఎందువల్లనో అడిగేధైర్యం లేదు వెల ఎంతో ఎందుకమ్మరో ఆమె భర్తనడిగి తెలుసుకోవచ్చుననుకుని లేచాను

"ఇక్కడున్నారా? రండి పెళ్ళివారు మనకోసం చూస్తున్నారు" అన్నాడు సత్యం, ఆడపెళ్ళివారి తాలూకు చుట్టం ఆ ఊరే అక్కడే పరిచయం అయ్యాడు పెండ్లి పందిట్లోకి చేరుకున్నాం

ఆ రాత్రి భోజనాలయ్యాక, వెడుతున్న అతిధులలో సాయంత్రం పలకరించిన పుస్తకాల కొట్టాయన్ని చూసి ఆశ్చర్యపడ్డాను రోడ్డుమీది పాత పుస్తకాల కొట్టాయన్ని ఎందుకు పిలిచారో అని ఆశ్చర్యం స్త్రీ జనంలో ఆవిడ కనబడుతుందేమోనని చూశాను కనబడలేదు ఆయన్నిగురించి 'సత్యాన్ని' అడిగాను ఆయనపేరు నారాయణస్వామిట 'నాస్వామి' అంటారుట అతని తాతగారు యాభై ఏండ్లక్రితం వొక అచ్చుయంత్రం సంపాదించి, దిన పత్రిక, స్త్రీలకి మాస పత్రిక స్వయంగా ప్రచురించేవాడుట.

పాత్రికేయుడుగా పేరుపడినవాడుట కొంత భూమి, పుస్తక భాండాగారం స్వయంగా సంపాదించి, సేకరించినవట ఆయన అనంతరం భూమి, యీ పుస్తకాలు, తన కుమారునికి — అంటే నారాయణస్వామి తండ్రికి-సంక్రమించాయిట ఆ కుమారుని మొదటి భార్య కొడుకు నారాయణస్వామి మొదటి భార్య చనిపోయింతర్వాత, ఆయన రెండో వివాహం చేసుకున్నాడుట ఆమెకు నలుగురు సంతానంట కొంత కాలానికి ఆయన చనిపొయ్యాడు ఆస్థుల పంపకంలో, నారాయణస్వామికి, సవతితల్లి సంతానానికి తగాదా లేర్పడ్డాయిట అవతల వారు, మాకా 'చెత్త' పుస్తకాలు అక్కర్లేదు, భూమే కావాలన్నారుట తాతగారి ప్రతిభని, సంస్కారాన్ని, కృషిని, అల్లా వొక్క మాటలో చులకన చెయ్యటంతో నారాయణస్వామికి రోషంవచ్చేసి, భూమి వాళ్ళకి విడిచేసి, పుస్తకాలు, అచ్చు యంత్రం, తన వాటాగా వుంచుకున్నాడుట ఆ గ్రంథాలన్నీ చదువుకుని, సంస్కృతి, కళారాధనతో తృప్తిపడతాడుట లోగడ వొకటి రెండు చిన్న ఉద్యోగాలు చేశాడు కాని, వాటి నిబంధనలకి తట్టుకోలేక విడిచేసి, పుస్తకాల షాపు పెట్టుకుని కాలం వెళ్ళబుచ్చుతాడుట సత్యం ఇదంతా చెబుతుంటే 'ఊ' కొడుతునే, నారాయణస్వామిని లోలోన అభినందించసాగాను నారాయణస్వామి 'నగుమోము' వ్రాసిన కవి అతను స్వేచ్ఛాజీవి ఏ ఉద్యోగమూ చెయ్యలేదు అతనికి ఆస్థిపాస్తులక్కర్లేదు సాహిత్య వ్యాసంగం, కళాజీవితం కావాలి సౌందర్యంకోసం సౌకర్యం త్యాగంచేసిన వ్యక్తిత్వం, నిజాయితీగల ఆదర్శజీవి అట్లాంటివారు సంఘంలో ఏ వొకరిద్దరో వుంటారు. ఆ సమాజం నాగరికత, సంస్కృతులు వారిమీద ఆధారపడతాయి సత్యం ఇంకా చెబుతూనే వున్నాడు

"ఆ పుస్తకాలు అమ్మే వుద్దేశంవుందంటే నేను నమ్మను అతనికా వుద్దేశం లేదు పుస్తకాలకి విపరీతమైన ధరలు చెబుతాడు పదిదగ్గరనుంచి వందవరకూ — ఎవరు కొంటారు—అందులో ఈ ఊళ్ళో బస్సు కోసం ఎదురుచూస్తూ తోచక, ఈ పుస్తకాలేపటో చూద్దామని కాలక్షేపం కోసం వొస్తారు జనం, కొనేందుకు కాదు పోనీ ఏదన్నా కొందామంటే అన్నీ పది, ఇరవై, వందానూ విద్యార్థినుల బృందంలో వొకమ్మాయి పుస్తకాలు చూడ్డానికి వెళ్ళిందిట వారం వారం వొచ్చి బేరమాడిపోతూ వుండేది, తనకి కావల్సిన పుస్తకాలను అతను వెల తగ్గించే వాడుకాడుట 'నీ పనిల్లావుందా,— ఉండు, ఇవన్నీ స్వంతం చేసుగుంటాను'— అన్నట్లు ప్రేమకలాపం కొనసాగించిందిట, ఆఖరికి ఇద్దరూ పెండ్లిచేసుకోడం జరిగింది—అని చెప్పుగుంటారు కథకంచికి, మనం ఇంటికి "

"కట్నం...?...

"ఒకటే కట్నం. ప్రేమ కట్నం. పుస్తకాల సారి."

"ఎట్లావుంటుంది?"

"కట్నమా?"

"ఛ, ఛ,—భార్య."

"ప్రేమించిన ఏ స్త్రీ బాగుండదు?" అన్నాడు సత్యం. 'ఆ' అనడం తప్ప, ఏం చెయ్యను?

మర్నాడు పెళ్ళివారు మా ప్రయాణానికి వొక బస్సు ఏర్పాటు చేశారు. బైలుదేరడానికి మరో గంట టైముంది. పుస్తకాల కొట్టుకేసి బైలుదేరాను. అక్కడ ఏ పుస్తకమూ కొనగలననే ఆశలేదు. నా దగ్గర అంతడబ్బూ లేదు ఏ వొక్క పుస్తకం మీదా అంత మోజూ లేదు. ఎవరో అన్నట్లు నాకిష్టమైన పుస్తకం నేనే వ్రాసుకోవా లేమో.

ఓ విధంగా నారాయణస్వామి ఆ పనే చేశాడు. కవికాలేని వాడు విమర్శకుడవుతాడన్నాడు. అందులోనూ రాణించని వాడు పుస్తకాల దుకాణం పెట్టుగుంటాడా? 'నా స్వామి' కవే, సందేహం లేదు. మంగిపూడి వెంకటశర్మగారి పుస్తకానికి విలువ కట్టగలిగిన విమర్శకుడు కూడా— తుదకి పుస్తకాల షాపుకూడా పెట్టాడు. ఈ మూడింటికీ ఏదో వొకరకం సంబంధం వున్నట్టు తోస్తుంది కాని, అదేమిటో చటుక్కున స్ఫురించడం లేదు.

తన పుస్తకం అమ్మకానికి లేదుట.

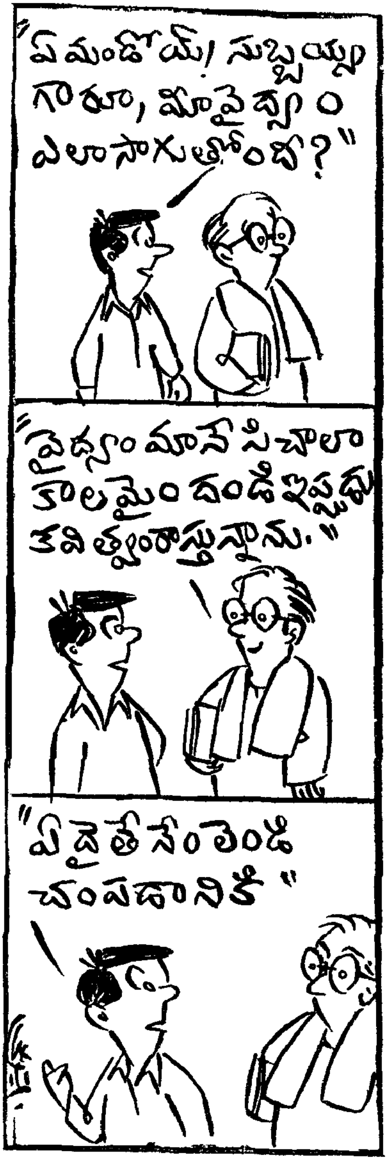

ఎందుకు? పాతపుస్తకాల షాపులో కొత్త పుస్తకానికి స్థానం లేదనా? అడిగితే?

నే వెళ్ళేటప్పటికి గొడుగు నీడన కూర్చుందామె. ఎర్ర రంగుచీర, తెల్ల జాకెట్టు, జడలో పూలు, చేతికి ఎర్ర గాజులు, చెవలకి గుండ్రంగా చుట్టిన తీగెలు ధరించింది. తీక్షణంగా చూస్తే ఆమె కళ్ళవెనక విషాద ఛాయలు, చరిత్ర గుహల చీకట్లు. సముద్రం మధ్యలో చెలించని విషాద గుండాలు, ప్రస్తుతాన్ని వొక గాలిపటంగా ఎరగవేసి, శూన్యంలో దాని కదలికని తన చూపుతో నిర్ణయించే వొక ఆకర్షణ–ఇవి నా ఊహకి గోచరించ సాగాయి. ఆమె నవ్వులో చిదానందం నీడలు, పలుకులో మాధుర్యం ప్రతిధ్వనులు, కదలికలో చావుపుట్టకల సమన్వయం–ఏదో వొక శక్తి, నారాయణ స్వామి ఊహని సృష్టికి పురిగొల్పి, లోకం సమర్పించే కానుకలను కాలదన్ని, నిశ్చలమనస్కుడై, ఆనందంతో జీవితపు నౌకలో ఆమె చుక్కాని తిప్పుతూండగా, గానం చేస్తూ సాగిపోతూన్న ఆ ధన్య జీవిని అభినందించా లనిపించింది.

"ఆ పుస్తకం–నిన్నటిది–చూడొచ్చా?" అని అడిగాను.

ఏది అన్నట్లు ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది పెట్టెకేసి చూపించాను పెట్టె లోంచి తీసింది.

"ఇది అమ్మరా?''

లేదన్నట్లు తలపంకించింది.

"ఎందువల్లనో అడగొచ్చా?''

''అదుగో వొస్తున్నారు. వారినే అడగండి.'' అంది ఆమె.

నారాయణ స్వామి వొచ్చాడు కళ్ళ కింద గీతలున్నాయి – జీవితం వేసిన అడుగు జాడలు–అనుభవం మొహంపై వ్రాసిన ప్రేమలేఖ; విషాదంతో క్రుంగిపోయినా, మహదానందంతో మిడిసిపడుతున్నా, ఈ వయస్సు విప్పిపారేసిన దుస్తులని ఉతుక్కోవడం తప్పదు కదా!

"మీ 'నగుమోము' కొన్ని భాగాలు చూచాను చాలా బాగుంది అవుతే దాన్ని అమ్మరుట–నిజమేనా?'' అని అడిగాను

నారాయణ స్వామి నవ్వుతున్నాడు. 'ఉండండి' అని ఆమెకి సంజ్ఞచేశాడు.

ఆమె మరో కుర్రవాడిని పిల్చి ఏదో చెప్పింది.

'రండి ఇల్లా కూర్చుందాం' అన్నాడు నారాయణస్వామి. పుస్తకాల వెనక చెట్టు నీడలోకి నడిచాము.

"మీకు బాగుందా? సంతోషం" అన్నాడు.

"అవును. విషాదాంతమైన ప్రేమనే ఇన్నాళ్ళూ కావ్యంలో చూస్తూ ఒచ్చేము. సుఖాంతమైన ప్రేమని వొస్తువుగా స్వీకరించి, విజయం సాధించారంటే, మిమ్మల్ని అభినందించాలి ఆ పుస్తకం కొంటాను" అన్నాను.

"స్వయంగా అచ్చువేసిన పుస్తకం. ఇంట్లో కీటకాలు పాతపుస్తకాల జోలికి

అంతగా పోవడం లేదు ఈ కొత్త పుస్తకంలో వాసన ఏదన్నా వాటిని ఆకర్షిస్తుందేమో, అవి తినడమే కాకుండా, చుట్టు ప్రక్కల వున్న ఎలుకల్ని కూడా గప్పించి, పండుగ చేసుకున్నాయి. మిగిలింది వో పాతిక కాపీలు. వాటిల్లో ఇరవై నాలుగువరకు పనిమనిషి పేడ నీళ్ళకి తడిసి పనికి రాకుండా పొయ్యాయి. నిన్న చూపించాను, మంగిపూడి వారి పద్యం జ్ఞాపకం వుందా? వస్తువులన్నీ పోతే వస్తుందొచ్చు కాని, పుస్తకం తడిస్తే ఎవడుసహిస్తాడు? అన్న పద్యం—సరే చివరికి ఈ వొక్క కాపీ మిగిలింది." అన్నాడు. ఇంతలో కుర్రాడు గ్లాసుల్తో చెఱుకు రసం, కాస్త ఐస్ ముక్క తెచ్చాడు. త్రాగుతున్నాం.

"మరోమారు అచ్చు వేసినప్పుడు. పంపుదురుగాన్లెండి'' అన్నాను ఇంతలో బస్సు వొచ్చి నిలిచింది. జనం రమ్మంటున్నారు.

"ఇంతకీ మీరు అంతమంచి కావ్యం వ్రాయగలగడానికి — ఆమె కారణం. ఆమెనుకూడా అభినందించాలి" అన్నాను.

నారాయణస్వామి నవ్వుతున్నాడు.

''కొందరికి ప్రేయసి ఉంటారు, కావ్యాలుండవు నాకు కావ్యం వుంది, ప్రేయసి లేదు" అన్నాడు.

"అంటే? ఆమె...'' వేలు అటు చూపుతూ అన్నాను.

"అదా, ఇక్కడే పిల్లజమిందారుగారింట్లో పనిమనిషి నాకు వీలు కుదరనప్పుడు, కాసేపు వొచ్చి ఇక్కడ కూర్చోమంటాను. భార్య ఏనాడో పోయింది'' అన్నాడు.

''ఓ '' అన్నాను.

మానవుడు కల్పించిన భాషలో, ఈ 'ఓ', 'ఆ' 'ఊ'—లు ఎంత ముఖ్యమైనవో అప్పుడు తెలిసొచ్చింది. ★

అలసత్వానికి అదనుకాదు
ఆచరణ కావాలి
జాతీయ రక్షణకు
మీ విధిని నిర్వర్తించండి